

**FORME TRADITIONALE DE ORGANIZARE A SPAȚIULUI
GEOGRAFIC ÎN TRANSILVANIA - "ȚARILE"**

Surd Vasile

**FORMES TRADITIONNELLES D'ORGANISATION DE L'ESPACE
GEOGRAPHIQUE EN TRANSYLVANIE - LES "PAYS"**

Resume : Dans la Roumanie et surtout dans sa province - la Transylvanie - la notion de "țară" ("pays") a des profondes significations géographiques imposées par les facteurs naturels et sociaux-historiques.

Les 15 "țări" situées à l'intérieur de l'arc carpatique, qui sont présentées ici, comme celles de l'extérieur d'ailleurs, ont généré des civilisations remarquables et elles représentent les plus véritables aires de l'autochtonie. La population de ces "țări" a gardé intact le patrimoine culturel des populations qui s'y sont accomodé, en pratiquant l'agriculture comme occupation de base.

La grande diversité des "țări", due aussi à la pénétration des populations allochtones, est marquée par l'originalité individuelle sans effacer le fond culturel traditionnel de la population roumaine, autochtone dans l'espace transylvain.

Mots-cles : Roumanie, Transylvanie, "țară", autochtonie

Cuvinte cheie : România, Transilvania, "țară", autohtonie

Noțiunea de țară în accepțiunea universală este cunoscută. Ea desemnează un spațiu geografic de extensiune variabilă, bine delimitat, cu o organizare economică, politică, socială și culturală proprie și relativ omogen din punct de vedere etnic. În România dar mai cu seamă în provincia acesteia - Transilvania -, noțiunea de țară are o semnificație aparte. Sensul nu este acela a unei entități politice ci are semnificații geografice pregnante, dictate de factori naturali și social-istorici. Toate "țările", fără excepție, s-au conturat și dezvoltat în arii depresionare propice din punct de vedere al condițiilor naturale cultivării pământului. Deci ele au o motivație semnificativă ecogeografică. Sunt totodată arii de convergență hidrografică peste care s-au suprapus în timp axe de comunicație principale. "Țările" reprezintă un mod specific de ocupare și exploatare economică a teritoriului. Noțiunea de "țară" în sens ecogeografic a fost creată și este azi parțial folosită în grai și limbă scrisă, de către populațiile din regiunile montane adiacente. Pentru aceste populații "țară" reprezintă spațiul ariilor depresionare din vecinătatea lor, cu terenuri favorabile culturilor. Țările s-au cristalizat și dezvoltat timp îndelungat, remarcându-se prin modul specific de ocupare și exploatare a teritoriului, prin port popular și tradiții transmise până în zilele noastre. "Țările" sunt localizate în marea lor majoritate în depresiuni intramontane precum și la periferia

interna și externă a Carpaților. "Țările" în marea lor majoritate se caracterizează prin comuniune de limbă și grai. În secolele XII și XIII în Țara Bârsei și Țara Secuilor au penetrat populații alohtone dinspre vest. Aceste populații au colonizat în scopul apărării pasurilor carpatice împotriva invaziilor dinspre est. Marea diversitate a "țărilor" la nivelul culturii etnografice și accentuarea individualizării lor, se datorează pe lângă elementele de factură orografică, "fâșiile tampon" create odată cu penetrarea și sedentarizarea unor populații alohtone, care la rândul lor au constituit cazuri particulare de "țări" (exemplu "Țara Secuilor"), după modelele teritoriale autohtone cărora le-au imprimat prin evoluție în timp o distinctă notă de originalitate. Populațiile alohtone nu au reușit nici-odata să se impună geodemografic pe fondul populației autohtone românești de pe întreg cuprinsul Transilvaniei.

Funcțiile de bază ale "țărilor" au fost cele legate de cultura pământului, ulterior lărgindu-se ariile de influență prin funcțiile comerciale de târguri periodice. Concretizarea ecogeografică a gospodăririi pământului era "țară". Esența constă în prelucrarea agricolă a terenurilor. "Țările" s-au diversificat funcțional în timp, unele dezvoltând puternic meșteșugurile, devenind nuclee teritoriale de iradiere (exemplu "Țara Bârsei"). Marea diversitate pozițională și etnografică a "țărilor" nu a constituit o barieră între ele, ci din contră a stimulat comunicarea și schimbul, fapt atestat de practicarea unor meșteșuguri similare transmise pînă în zilele noastre (olăritul în Țara Oașului și Țara Secuilor, prelucrarea lemnului în Țara Secuilor și Țara Maramureșului). "Țările" create de populațiile alohtone au avut efecte benefice asupra cadrului economic general prin transmiterea și implementarea de practici originale de organizare a habitatului și de gospodărire a spațiului, generând peisaje specifice (peisaj secuiesc, peisaj săsesc).

Semnificația noțiunii de "țară" s-a păstrat pînă în zilele noastre cu tot efortul și străduința de nivelare culturală și materială, desfășurat pe durata a aproape 50 ani (1947 - 1989).

Astăzi asistăm la o revigorare a conceptului vechi de "țară", la o organizare spațială nouă care are la bază tradiții nealterate. "Țările" au fost și sunt generatoare de civilizații și reprezintă după opinia mea cele mai elocvente arii de autohtonie. În Transilvania a fost identificat un număr de 15 "țări". Acestea sînt : Țara Maramureșului, Țara Oașului, Țara Chioarului, Țara Lăpușului, Țara Beiușului, Țara Zarandului, Țara Moșilor, Țara Hațegului, Țara Almăjului, Țara Târnavelor, Țara Almașului, Țara Făgetului, Țara Bârsei și Țara Secuilor.

"Țara" Maramureșului se află în nord-vestul României, fiind grefată pe aria depresionară cu același nume. Este drenată de Vișeu și Iza, afluenți pe stînga ai Tisei. Este închisă la sud de lanțul vulcanic al Munților Gutâi și Țibleș, de masivul cristalin al Munților Rodnei iar la nord de Munții Maramureșului. Întreaga "țară" gravitează spre singurul oraș mare care este Sighetul Marmăției.

În vestul Țării Maramureșului, la poalele Munților Gutâi și Oaș se află pitoreasca Țară a Oașului. dezvoltată într-o arie depresionară redusă ca suprafață, această "țară" se remarcă printr-un pitoresc de excepție, cu o populație românească viguroasă, recunoscută prin hărnicie și folclor de o frumusețe inegalabilă. Centrul "țării" este orașul Negrești-Oaș.

Țara Chioarului, situată între râul Someș și afluentul său Lăpușul concentrează un număr redus de așezări rurale, cea mai importantă fiind Șomcuta Mare. Țara Lăpușului se întinde în estul Țării Chioarului, pe cursul râului cu același nume, la vestul Muntelui Tibleș.

Țara Beiușului se află în vestul Munților Apuseni alături de Țara Zarandului. În est este străjuită de culmile Munților Bihor și Vlădeasa, la nord de Munții Pădurea Craiului iar în sud de Munții Codru Moma. Drenată de la est spre vest de Crișul Negru și afluenții acestuia, aceasta comunică în vest cu Câmpia Crișurilor. Prin pasul Vârtop, peste Munții Bihorului, comunică spre est cu Țara Motilor situată pe cursul superior al Arieșului. Aceasta din urmă (Țara Motilor) se remarcă prin meșteșugul prelucrării lemnului, prin minerit și printr-un filon demografic dârz și drept. Această "țara" a dat pe conducătorii marii rascoale țărănești împotriva exploatarei habsburgice de la 1784 : Horia, Cloșca și Crișan și pe Avram Iancu, unul din conducătorii străluciți ai revoluției de la 1848.

Țara Zarandului se află situată între munții cu același nume în sud și Codru Moma în nord. Drenată de Crișul Alb, are mai multe centre de convergență dintre care cel mai important este orașul Sebiș.

Țara Almăjului se află situată în inima Munților Banatului având drept reper central localitatea Bozovici. Este leagănul de naștere al folclorului bănățean.

Țara Hațegului este leagănul plămădirii și formării poporului român, cu vestigii ale vechilor cetăți din Dacia antică, inclusiv capitala statului dac Sarmizegetusa Regia.

Țara Năsăudului se afla pe cursul superior al Someșului Mare, la poalele Munților Rodnei și Tibleșului. Din aceasta țară s-au ridicat cei mai numeroși savanți pe unitatea de suprafață din România, avându-i în frunte pe poetul țărănimii George Coșbuc, pe romancierul Liviu Rebreanu și matematicianul Grigore Moisil.

Țara Târnavelor, situată pe cursul inferior al celor două Târnave, Târnava Mare și Târnava Mică este denumită și Țara Vinului datorită podgoriilor întinse. Peisajul viticol este completat în chip fericit de peisajul săsesc, cu așezări având structura compactă și gospodării bine organizate, multe părăsite din cauza emigrării masive a acestei populații de origine germană.

Țara Amlășului se desfășoară pe o arie restrânsă, la poalele Munților Cindrel, suprapunându-se cu așa zisa "mărginime" a Sibiului. Se remarcă prin creșterea oilor în transumanță și legat de aceasta a unui folclor păstoresc autentic.

Țara Făgărașului se situează între culmile Munților Făgăraș în sud, cursul Oltului în nord și Munții Perșani în est, fiind cunoscută și sub denumirea de Țara Oltului. Se remarcă dispunerea spațială geometrică a așezărilor, fenomen legat de complementaritatea economică a depresiunii cu cea a ariei montane învecinate.

Țara Bîrsei se află la "curba internă" a Carpaților, grefată pe convergența hidrografică a Bârsei, Timișului și Râului Negru cu Oltul. În centrul Țării Bârsei se află orașul Brașov, al doilea centru demografic și industrial al țării și primul centru turistic. Fizionomia așezărilor este marcată de specificul săsesc, cu gospodării compacte, acoperiș din țigla și olane și arhitectura originală.

Țara Secuilor se desfășoară sub forma unui areal compact din extremitatea estică a Țării Bârsei pînă pe cursul superior al Nirajului, înglobând depresiunile Baraolt și Odorheiul Secuiesc. În est se grefează pe Depresiunea Giurgaului drenată de cursul superior

al Mureşului, continuată spre sud de depresiunea Ciucului şi defileul Oltului în zona Tuşnad. Această largă extensiune a fost realizată prin asimilarea şi eliminarea treptată a elementului etnic autohton românesc, ariile de depresiune fiind organizate după modelul "ţărilor româneşti". Secuii ca etnie minoritară în România se caracterizează prin hărnicie, tenacitate şi un profund caracter exclusivist. Aici sensul ecogeografic al noţiunii de "ţară" a fost răstălmăcit în ultima vreme, acordându-se o interpretare de factură pur etnică.

BIBLIOGRAFIE

1. X X X Geografia României, vol.II, 1984, Ed.Academiei R.S.România
2. Iakab E., 1901 Utverhelyvarmegye tortenete, Budapest
3. Martianu D.P., 1871, Coloniştii germani şi România, a II-a ediţiune, Imprimeria nationala, Bucuresti
4. Mates St., 1935, Situaţia economică a românilor din Ţara Făgăraşului; Publicaţiile arhivelor statului, Cluj
5. Dpreanu S., 1940, La Transilvania nell'unita naturale della Romania, Studi e documenti romeni, Bucuresti
6. Theiner A., 1887, Monumenta Vaticana, Tom I.

UNIVERSITATEA "BABES-BOLYAI"
CLUJ-NAPOCA